

RECENZJE

Janusz Płaczek

Krzysztof M. Księżopolski, Kamila Pronińska (red.),

Bezpieczeństwo ekonomiczne w perspektywie politologicznej

– *wybrane problemy*, Warszawa 2012, s. 188

Teoria bezpieczeństwa ekonomicznego rozwija się w naszym kraju, o czym niech świadczy ukazanie się na rynku wydawniczym książki poświęconej tej problematyce. Jest ona pokłosiem jednego z paneli II Kongresu Politologicznego, który odbył się na jesieni 2012 r., a zatytułowany był „Polska i Europa wobec wyzwań współczesnego świata”. Redakcji materiałów podjęto się dwoje młodych i ambitnych pracowników naukowo-dydaktycznych z Instytutu Stosunków Międzynarodowych Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego – dr Kamila Pronińska i dr Krzysztof M. Księżopolski. Redaktorom udało się pozyskać materiał na piśmie od dziewięciu osób pochodzących z czterech różnych ośrodków akademickich naszego kraju, opatrzyć całość stosownym wstępem i zakończeniem oraz zadbać o wydanie ich drukiem.

Publikacja stanowi zbiór tekstów naukowych, których Autorzy prezentują różne ujęcie politologiczne powiązań między bezpieczeństwem państwa a problemami ekonomicznymi (s. 8). W materiale znalazło się szereg interesujących problemów, np. wymiar finansowy, surowcowo-energetyczny, żywnościowy, migracyjny czy też odnoszący się do konkretnych państw – Turcji oraz Ukrainy. Udało się także przedstawić stosowne polityki państw, organizacji regionalnych czy korporacji międzynarodowych. Zaletą publikacji jest: dotarcie do interesujących

i wszechstronnych źródeł, lansowanie stosownej teorii problemu, ukazanie podejmowanej tematyki w splocie różnorodnych uwarunkowań, wskazywanie na ewolucję podjętego problemu oraz posiłkowanie się wiarygodnymi informacjami statystycznymi.

Treść pracy została podzielona na **cztery części**. W każdej z nich znajduje się od jednego do trzech artykułów. Są one wysoce specjalistyczne i profesjonalnie przedstawione.

W pierwszej części zajęto się współczesną **problematyką finansową** bezpieczeństwa ekonomicznego. W materiale znalazły się opracowania takich osób jak: dr hab. Paweł Soroka (UJK), dr Krzysztof M. Księżopolski (UW), mgr Adam Majewski (UG). W mojej ocenie – z tej części pracy – do interesujących i trafnych tez zaliczam m.in.:

- *państwo powinno dążyć do sformułowania strategii bezpieczeństwa ekonomicznego na czas kryzysu. Chodzi o strategię wieloletnią, ponieważ jak wszystko na to wskazuje, obecny globalny kryzys finansowo-gospodarczy potrwa wiele lat (s. 26),*
- *efektem cięć wydatków społecznych jest również wzmocnienie tendencji odśrodkowych w Europie (...) wzmocnia to tym samym separatystyczne idee (...) (s. 41),*
- *nie ulega wątpliwości, że doniesienia massmediów wywierają przemożny wpływ na proces podejmowania decyzji o zleceniu zakupu lub zbyciu walorów. Ton oraz język zamieszczanych i emitowanych wypowiedzi stanowi punkt odniesienia dla graczy giełdowych, dlatego >>sensacyjne doniesienia<< mediów w pewnym stopniu uniemożliwiają rzetelną ocenę sytuacji (s. 48).*

W sumie materiał jest twórczy i dobrze uporządkowany w badanym obszarze. Rzuca nowe światło na bezpieczeństwo finansowe. Wyniki badań i obserwacji są bardzo aktualne dla współczesnych analiz ekonomiczno-politologicznych. Jest to dobre tło do poszerzonego i szczegółowego badania tego obszaru wiedzy.

Wymiar surowcowo-energetyczny jest przedmiotem dociekań naukowych, które prezentowane są w drugiej części książki. Wskazać tu można dwa interesujące materiały autorstwa dr Kamili Pronińskiej (UW) i mgr Kingi Smoleń (UMCS). W pełni zgadzam się z tezami ujętymi w tej części pracy, które warto przywołać:

- *bezpieczeństwo energetyczne UE to nie tylko pewien stan – rezerw, zależności importowych, konsumpcji, zdolności zmiany dostawcy – to przede wszystkim dynamiczny proces, w którym ważną rolę odgrywają trendy globalne i regionalne oraz określone działania z zakresu polityki energetycznej (s. 55),*
- *obecna konsumpcja energii 27 państw utrzymuje się na poziomie konsumpcji UE z 1996 r. Jest to wynik, z jednej strony, świadomych decyzji politycznych w obszarze strategii energetycznej, której centralnym elementem stało się wdrażanie energooszczędnych technologii i zwiększenie efektywności energetycznej gospodarek. Z drugiej strony, również kryzys finansowy odcisnął piętno na popycie wewnętrznym i tym samym wskaźnikach konsumpcji i importu energii pierwotnej (s. 76),*
- *dopóki nie zostaną zrealizowane projekty strategicznych połączeń infrastrukturalnych w obszarze energii pomiędzy krajami UE oraz Unią a alternatywnymi dostawcami możliwość skutecznej reakcji w sytuacjach kryzysowych będzie poważnie ograniczona (s. 83),*
- *w warunkach nowego porządku międzynarodowego niedostatek surowców energetycznych oraz groźba wyczerpywania się zasobów po raz pierwszy poważnie zagroziły bezpieczeństwu państw oraz doszło do niespotykanej wcześniej intensyfikacji rywalizacji oraz militaryzacji dostępu do złóż węglowodorów i w rezultacie wykorzystania surowców jako narzędzia nacisku politycznego (s. 86),*
- *dynamiczne zmiany w pozimnowojennym środowisku międzynarodowym dostrzegli także decydenci polityczni w Turcji. Zaczęli oni deklarować chęć pełnienia przez Turcję roli korytarza surowców energetycznych, a także*

opracowali strategię energetyczną, która precyzuje najważniejsze cele polityki energetycznej państwa (s. 106).

Ta część książki jest zajmująca zarówno ze względu na ujęcie problemu bezpieczeństwa energetycznego w sposób globalny (UE), jak również z powodu odniesienia do mało znanego obszaru badań w tym zakresie – jakim jest Turcja. Wyzwała to stosowną twórczą dyskusję.

Trzecia część prezentowanego materiału dotyczy, jakże ważnego, **wymiaru żywnościowego**. Mamy tu do czynienia z uogólnieniem poglądów prezentowanych przez dr Monikę Szkarłat (UMCS). Z tej części pragnę odwołać się do kilku trafnych spostrzeżeń:

- *bezpieczeństwo wyżywienia, bezpieczeństwo żywnościowe, jak też bezpieczeństwo zdrowotne i socjalne wchodzi w skład bezpieczeństwa rozumianego jako zdolność samodzielnego utrzymania się i godziwej egzystencji (s. 109),*
- *dysproporcja w dostępie do żywności jest związana z niewłaściwie działającym systemem dystrybucji żywności, który jest niesprawiedliwy i niekorzystny dla najbiedniejszych (s. 114),*
- *produkty współczesnej agrobiotechnologii – przede wszystkim rośliny genetycznie zmodyfikowane – powinny być traktowane jako kolejna innowacja, stanowiąca wsparcie w wysiłkach zmierzających do poprawy stanu bezpieczeństwa i suwerenności żywnościowej na świecie (s. 123).*

Uważam, że Autorce udało się przybliżyć złożony metodologicznie problem bezpieczeństwa żywnościowego, dzięki uwzględnieniu zarówno jego teorii (kategoria bezpieczeństwa międzynarodowego), jak i praktyki. Niezwykle cenne okazało się także odniesienie do stosunkowo nowych wątków związanych z agrobiotechnologią. W sumie jest to udana synteza.

Ostania część omawianej pracy ujmuje wybrane zagadnienia **szczegółowej polityki** w badanym obszarze. Swoje materiały w trzech odrębnych artykułach przedstawiają tu dr Łukasz Zamęcki (UW), dr Andrzej Szeptycki (UW) i mgr Iwona

Wojciechowska (UW). Tezy, które należy zapamiętać z tej części pracy, odnieść można do takich myśli, jak:

- *w szerszej perspektywie historycznej zauważalne jest, zasygnalizowane pobieżnie powyżej, przechodzenie od rozumienia bezpieczeństwa ekonomicznego jako ekonomicznych aspektów obrony (zdolność państwa do zaspokojenia potrzeb w trakcie konfliktu zbrojnego) do bezpieczeństwa ogólnoeconomicznego państwa (dbałości o czynniki odpowiedzialne za wzrost gospodarczy państwa) (s. 132),*
- *obecnie w dobie globalizacji instrumentem zapewnienia sobie bezpieczeństwa ekonomicznego stało się regulowanie przepływu dewiz oraz bezpieczeństwo w cyberprzestrzeni, w której dochodzi do wielu decyzji ekonomicznych (s. 135),*
- *ukraińska gospodarka jest w istotnym stopniu uzależniona od rosyjskiej. Wpływa to na bezpieczeństwo państwa zarówno w wymiarze stricte ekonomicznym, jak i polityczno-militarnym. Najważniejszym przejawem uzależnienia od Rosji jest sektor energetyczny (s. 137),*
- *na płaszczyźnie ekonomicznej współpraca z Rosją utrudnia rozwój ukraińskich przedsiębiorstw zbrojeniowych, które mogłyby konkurować z rosyjskimi partnerami, i spycha je do roli podwykonawców (s. 149),*
- *o imigrantów już niedługo państwa będą ze sobą rywalizować, proponując coraz lepsze warunki ich przyjęcia na swoim terytorium i oferując im coraz lepsze warunki pracy, płacy i życia (s. 172).*

Przedstawiony materiał jest płodny intelektualnie i wymusza stawianie pytań. W sumie jest to dobre pole do szerszej dyskusji o współczesnej roli państwa w zapewnieniu bezpieczeństwa. Dobrze, że przeważają tu autorskie analizy i wnioski.

Zgłaszam jako recenzent tej pracy **kilka ogólnych uwag**. Uważam, że szkoda, że nie objęto tu analizą kilku istotnych płaszczyzn bezpieczeństwa ekonomicznego, odnoszącego się do: bezpieczeństwa obronnego, bezpieczeństwa technologicznego czy bezpieczeństwa informacyjnego. Mocno wzbogaciłoby to treść pracy. Pewnym usprawiedliwieniem redaktorów dzieła jest widniejący na okładce podtytuł

– wybrane problemy. Również można czynić uwagę odnośnie podjęcia analiz przez reprezentację tylko czterech uczelni naszego kraju. Problematyka ta od wielu lat jest z powodzeniem uprawiana na przykład w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie, Akademii Obrony Narodowej w Warszawie, Społecznej Akademii Nauk w Warszawie, Wyższej Szkole Informatyki Zarządzania i Administracji w Warszawie oraz Wyższej Szkole Zarządzania Marketingowego i Języków Obcych w Katowicach. Oprócz tego prężnie działają, choć w węższym zakresie, np. Instytut T. Kościuszki w Krakowie czy Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w Warszawie.

W moim odczuciu w kilku miejscach zamieszczonego tekstu można znaleźć **tezy nie do końca słuszne lub polemiczne**. Mam tu na myśli takie konkluzje jak:

- pominięcie bezpieczeństwa energetycznego w podsumowaniu czynionych analiz (Ł. Zamęcki, s. 136),
- nie rozumiem, dlaczego zakończenie pracy Autor K. Księżopolski podzielił na dwa punkty: *bezpieczeństwo ekonomiczne jako kategoria badawcza* oraz *o dwoistości politycznej i ekonomicznej bezpieczeństwa ekonomicznego*. Spodziewałem się raczej klasycznego podsumowania całości prowadzonych dociekań w szerszym spojrzeniu,
- zastanawiająca jest dla mnie kolejność pozycji wyspecyfikowanych w Bibliografii (całość na 8 stronach). Redaktorzy dzieła zdecydowali, że będą to odpowiednio: akty prawne, raporty, monografie i publikacje zbiorowe oraz studia i artykuły. Moim zdaniem, jak przystało na pracę naukową, należało rozpocząć od pozycji diagnostyczno-ocenowych.

Autorzy dzieła nie ustrzegli się także **kilku drobnych uchybień** natury technicznej, słownej, interpunkcyjnej czy stylistycznej.

Podsumowując tę analizę i ocenę, trzeba stwierdzić, że mamy do czynienia z wielce potrzebną i użyteczną pracą zbiorową. Na tego typu wyniki badań czeka zarówno teoria nauk o polityce, jak również sfera praktyczna odnosząca się do kształtowania stosownej strategii działania państwa. Występują tu dość ostre sądy

oraz przekrojowe spojrzenia. Jestem przekonany, że wydany materiał będzie często cytowany w literaturze przedmiotu, co przyniesie splendor nie tylko Autorom dzieła, ale także wydawnictwu. W konkluzji trzeba się zgodzić z tezą z Zakończenia, że *do niedawna sądzono, iż zagrożenia bezpieczeństwa ekonomicznego mogą być powodowane przez inne państwa, ale nie poprzez zagrożenia pochodzące z rynku* (s. 175). Aby szerzej ten problem zgłębić, należy jednak sięgnąć do recenzowanej książki. Szczerze zachęcam do zapoznania się z opiniowaną publikacją.

Janusz Płaczek – profesor w Wyższej Szkole Informatyki Zarządzania i Administracji
w Warszawie